

УДК: 141.3: 130.2

Мозговий А.А.
Інститут географії НАН України

КОНФЛІКТИ В ЦИФРОВУ ДОБУ: ПРОБЛЕМА СУБ'ЄКТНОСТІ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню конфліктів в цифрову добу. Особливу увагу приділено суспільним конфліктам, що нині розгортаються в умовах «розмиття» суб'єктності в західному суспільствознавстві. Це, у свою чергу, призводить до кризи ідентичності. Узагальнено особливості дослідження конфліктів під впливом постмодернізму. Оцінено перспективи розвитку конфліктологічних вишукувань в умовах стрімкого поширення інформаційних технологій.

Ключові слова: конфлікт, інформаційна доба, постмодернізм, суб'єктність, ідентичність.

Мозговой А.А. Конфликты в цифровую эпоху: проблема субъектности и идентичности. Статья посвящена исследованию конфликтов в цифровую эпоху. Особое внимание уделено общественным конфликтам, которые сейчас разворачиваются в условиях «размытия» субъектности в западном обществоведении. Это, в свою очередь, приводит к кризису идентичности. Обобщены особенности исследования конфликтов под влиянием постмодернизма. Оценены перспективы развития конфликтологических изысканий в условиях стремительного распространения информационных технологий.

Ключевые слова: конфликт, информационная эпоха, постмодернизм, субъектность, идентичность.

Mozghoyi A. Conflicts of digital age: problem of subjectivity and identity. The article is devoted to the study of conflict in times of digital age. Much attention is paid to social conflicts. Nowadays, social conflicts in the face of "disappearance" of subjectivity in Western social studies. These processes lead to an identity crisis. The article summarizes the peculiarities of conflict research in postmodern conditions. Prospects for the development of conflict studies in the digital age are also explored.

Key words: conflict, digital age, postmodernism, subjectivity, identity.

Формулювання проблеми. Становлення цифрової доби на тлі глобалізації породило нове явище в історії людської цивілізації – планетарну культурну уніфікацію, що притаманна, в першу чергу, мешканцям мегаполісів та великих міст. За прогнозами Демографічної комісії ООН вже до середини XXI століття 2/3 мешканців Землі будуть містянами. Тобто, якщо людству вдасться уникнути глобальної катастрофи, процеси культурної уніфікації набуватимуть все більших масштабів та сягнуть найвіддаленіших куточків нашої планети.

Додатковим каталізуючим чинником глобальної культурної уніфікації є поширення масової культури. Адже спільність цінностей спричинює спільність інтересів у сфері як матеріальної, так і нематеріальної культури, а це підживлюватиме інтерес мобільного міського населення в якісному проведенні свого дозвілля. Вочевидь, що невпинно зростатимуть і масштаби міжнародного туризму, а це, в свою чергу, також сприятиме прискоренню «стирання» культурних меж.

Відомо, що сучасності притаманні такі риси як розширення сфери міжкультурної комунікації, поглиблення міжкультурного взаємопроникнення та інтернаціоналізація способів життя, що знаходить свій прояв в процесах культурної глобалізації. Ці процеси призводять до стирання національної та культурної своєрідності як цілих спільнот, так і неповторності окремих суб'єктів. Виникає ситуація невиразності мотивів існування індивіда й нації, яку можна схарактеризувати як «криза ідентичності». У таких умовах питання дослідження конфліктів на ґрунті ідентичності, а особливо культурної ідентичності, стають гостро актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика конфліктологічних студій в цифрову добу охоплює доволі широке коло питань, серед яких основними, на нашу думку, є: дослідження конфліктів у віртуальному просторі; вивчення особливостей конфліктної взаємодії суб'єктів в мережі інтернет; оцінювання можливостей безсуб'єктної конфліктної взаємодії в мережі; дослідження конфліктів в мережевому суспільстві; з застосування технологічних можливостей цифрової доби для вивчення конфліктів та ін. До наведеного переліку теоретичних і прикладних питань слід також додати невпинні спроби творення «загальної теорії конфлікту», що має ґрунтуватися на математичному опрацюванні значних обсягів даних з допомогою найсучасніших інформаційних технологій.

Зупинимо свою увагу на кількох знакових, на нашу думку, публікаціях з обраної тематики. Професор психології та комунікацій Міждисциплінарного центру в Герцлії (Ізраїль) Яір Аміхай-Гамбургер (*Yair Amichai-Hamburger*) досліджує інтернет як середовище для об'єднання ворогуючих фракцій та налагодження здорових міжгрупових відносин [7]. Вивчення унікального психологічного середовища, яке створює інтернет, дозволяє простежити впливи цього середовища на перебіг міжгрупових конфліктів. Автор розглядає світ онлайн-ігор як інструмент для просування міжгрупових відносин, і описує інноваційну платформу «Емпатія» для застосування в онлайнівій групі. Ця платформа демонструє, як відчувається учасник взаємодії поза групою. Також автором запропоновано проект підготовки за допомогою онлайн-тренінгів агентів соціальних змін для формування здорових міжгрупових відносин.

На нашу думку, заслуговує на увагу колективна монографія за редакції професора Університету міста Осло (Норвегія) Оли Ерстада (*Ola Erstad*) та професора Лондонської школи економіки і політичних наук (Велика Британія) Джуліана Сефтон-Гріна (*Julian Sefton-Green*) [10]. Праця присвячена питанням розвитку освітніх технологій, збереженню ідентичності та існуванню спільнот в цифрову добу. Монографія об'єднує досі дискретні та конкуруючі наукові традиції: соціокультурний аналіз навчання, етнографічні підходи до вивчення грамотності, геопросторові дослідження, дискурсові дослідження, порівняльні антропологічні дослідження проблем освіти та теорію

мережевих акторів. Ці різні погляди об'єднано через фокусування на способах і формах навчання в цифрову епоху протягом всього життя.

Своєрідному аспекту дослідження конфліктів в цифрову добу присвячені праці доцента Браунського університету (США) Джордана Бранча (*Jordan Branch*). Оскільки цифрові картографічні засоби витісняють з вжитку традиційні паперові карти, процес і результати переговорів для врегулювання конфліктів, в яких об'єктом суперечностей є територія, істотно змінюються. Оцифровка не просто створює «кращі» карти, адже особливості цифрового картографування перетворюють суперечки щодо території, змінюючи оцінку можливих рішень, змінюючи цінність територій та залучаючи нових учасників до переговорних процесів. Ці ефекти є доволі складними та залежними від контексту. Вони сприяють вирішенню конфліктів в одних обставинах, але створюють нові перешкоди для врегулювання інших. Автором узагальнено можливі наслідки цифрового відображення для процесів та результатів переговорів при врегулюванні етнополітичних конфліктів на таких прикладах як: укладання Дейтонських угод 1995 р., діяльність Комісії з кордонів між Еритреєю та Ефіопією та врегулювання прикордонної суперечки між Коста-Рикою та Нікарагуа, що сталась 2010 р. У кожному конкретному випадку нові функції цифрового відображення території конфлікту спричинили несподівані наслідки для переговорних процесів та вирішення суперечок [11].

Узагальнивши вищевикладене, можемо зробити висновок, що в сучасному конфліктологічному дискурсі практично не представлені дослідження, що розкривають суть конфлікту з позицій доволі поширеної в цифрову добу постмодерністської філософії.

Формулювання мети статті. Мета цієї наукової розвідки полягає у розкритті особливостей суспільних конфліктів в умовах «розмиття» суб'єктності та ідентичності, що виникають на тлі становлення цифрової доби та оцінити перспективи розвитку конфліктологічних студій в межах постмодерністського дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Перетворення «статистичного суспільства» ХІХ століття в «кібернетичне» суспільство ХХ століття докорінно змінило взаємозв'язок між інформацією та об'єктивною реальністю. Цифровий простір з його пріоритетом мобільності в сучасному суспільстві, може відображати не тільки нову соціальну свободу, але і всеосяжність механізмів контролю. Характерний для цифрових технологій зворотний зв'язок легко обертається функціональною тотальністю, що перевершує споконвічну ідею єдності людської спільноти, адже «час великих діячів, грандіозних планів, великих проектів минув і натомість маємо суспільство “атомізованих” індивідів, які втягнуті в якийсь броунівський рух, де відсутні чітко визначені орієнтири» [5]. За таких умов, можна припустити, що суспільство повернеться до стану «війни всіх проти всіх», піддаються ревізії модерністські принципи солідарності, колективізму, соціального оптимізму та ін. Ґрунтуючись на припущенні, що «насильство повинне бути в центрі будь-якого пояснення функціонування суспільств» [3], гіпотетично суперечності між індивідуальними інтересами мають поглиблюватися, а «щільність» конфліктів зростати. Дослідимо це питання глибше, спробувавши застосувати постмодерністський підхід.

Серед усієї множини сучасних наукових визначень конфлікту найбільш прийнятним для умов нашого дослідження ми вважаємо наступне: конфлікт – це

«протидія двох або більше суб'єктів, а іноді процесів, що претендують на зумовлюваний ними стан дійсності» [2]. Проте, несподівано, виникає дослідницька перепона, адже «постмодернізм є скептичним щодо роз'яснень, які претендують на уніфіковану валідність для всіх груп, культур, традицій або рас, він ... має релятивістський погляд на реальність» [6], тому складається ситуація, коли виникають значні дослідницькі труднощі при вивченні конфліктів, адже саме дефініювання конфлікту як явища стає неможливим.

Очевидним є те, що суперечності, котрі споконвіку «підживлюють» конфліктну взаємодію в суспільстві не можуть бути розв'язані шляхом розвитку технологій, адже вони були породжені не відсутністю відповідних технологій, а самою природою взаємодії в людських спільнотах. На думку професора Гарвардського університету Стівена Пінкера (*Steven Pinker*), «наші неповторні смаки й потреби пов'язані з генетичною індивідуальністю, і вона ж готує ґрунт для ворожнечі. Родини ... і суспільства втягує у вир часткових конфліктів інтересів, які розгортаються в атмосфері тиску, сварок, а часом і насильства» [4]. Отже, стан протиборства в суспільстві є природним.

Проблему кризи ідентичності поставили перед наукою філософи-постмодерністи. Коли ми говоримо про постмодерністів, то маємо на увазі філософію Ж. Бодріяра, Ж. Дерріда, оскільки саме їх теорії найбільш яскраво відбивають кризу ідентичності. Причину кризи ідентичності вони вбачали в тому, що сучасна людина не має в своєму розпорядженні таких умов, які забезпечили б їй цілісний розвиток і сприйняття себе, тобто порушилася самототожність особистості.

Водночас, необхідно «чітко усвідомити, що постмодерн і постмодернізм у жодному разі не є винаходами ... філософів. Радше стала постмодерною наша реальність ..., виникла сукупна ситуація одночасності ... різних концептів і претензій. Відповісти на їхні основні вимоги та проблеми прагне постмодерний плюралізм» [1].

Сучасний постмодернізм є специфічним світоглядом інформаційного суспільства, відмінною рисою якого є плюральність, тобто допущення одночасного співіснування розмаїтих точок зору. У такій плюральності й полягає сама суть постмодерну. Водночас вона ж є його найуразливішим місцем. Багато аспектів уразливості постмодернізму пов'язують з тим, що його світогляд не є універсальною системою відліку для суспільства в цілому. Ступінь його поширення обмежується наявністю доступу до інформаційних ресурсів. Тим не менш, нині практично не залишається місць, неохоплених інформаційним полем. Розвиток телебачення, інтернету, мереж мобільного зв'язку стає фактором, що свідчить про входження інформаційної культури в життя основної маси населення і зміну ідентичності під впливом технологічного прогресу. Якщо раніше для виходу за рамки сформованих моделей ідентифікації було необхідним докладання особливих зусиль, то використання сучасних електронних гаджетів гранично спрощує вибір рольової моделі. Зворотною стороною легкості досягнення нової моделі ідентифікації є відсутність культурного і екзистенційного досвіду використання засобів, що дали нові можливості.

Тому не варто стверджувати, що з появою інформаційних технологій, породжених культурою західного типу, відразу і повсюдно починається постмодерн. У сучасному

стані постмодернізм більш прийнятно розглядати не як щось жорстко обумовлене, раз і назавжди надбане, а як сукупність певних тенденцій, як якийсь вектор розвитку. Формування постмодерністського світогляду – це тривалий процес, що почався в кінці шістдесятих років минулого століття і не завершився досі. Причому процес далеко неоднозначний, різноплановий, що викликає суперечливі оцінки і диспути, що, власне кажучи, характерно для постмодерністської свідомості. У створенні концепції постмодернізму беруть участь філософи, літератори, архітектори, соціологи, мистецтвознавці і всі вони, схрещуючи і протиставляючи свої погляди і різні галузі гуманітарних знань, намагаються в строкатості новітньої культури встановити дуже складний і хиткий порядок.

Коренем кризи ідентичності є надмірна відкритість індивіда навколишньому світу та іншим людям. Однак без контактів зі світом людина не може усвідомити власну унікальність. Постмодерністи вважають, що на цьому етапі розвитку людина, відкрившись іншому, натомість знаходить в ньому лише порожнечу, ніякого змісту, на який вона сподівалась. Іншої людини немає, а на її місце приходять лише соціальна роль.

Таким чином, індивідуальне заміщається соціальним. У результаті виникає конфлікт між суспільством і особистістю. Утворюється опозиція між собою та «іншим». Людина вже зайнята не встановленням зв'язку з оточенням, а позначенням дистанції між «своїм» і «чужим», або удаванням соціальної ролі «іншого», що призводить до «поглинання» одного іншим. У результаті відбувається перемога безособового, кожна людина починає прагнути нависити на себе якомога більше «ярликів», які не несуть ніякого духовного змісту.

Власне, криза ідентичності стимулює розвиток такого напрямку сучасної філософії як постпостмодернізм (*after-postmodernism*) [9], який прагне кардинально вплинути на проблему. У рамках цього напрямку дослідники намагаються спростувати тезу про безповоротну «смерть суб'єкта» і розробляють теорію про «воскресіння суб'єкта», тобто реабілітують його. У цьому філософському напрямку створюються нові стратегії подолання кризи ідентичності (стратегія програмного неокласицизму, комунікаційна стратегія сучасного постмодернізму). Поява цієї філософії дає надію на пошук нових шляхів виходу з кризи ідентичності, адже «нинішня криза не в тому, що ліві борються з правими, а в тому, що солідарність, здоровий глузд, скромність і універсальний лібералізм протистоять непослідовності, ірраціоналізму, фанатизму і первісному авторитаризму. Майбутнє свободи, рівності і справедливості знаходиться під загрозою – незалежно від того, чи переможе в поточній війні лівий постмодернізм чи права «постправа»» [12].

Можливості виходу з кризи і перспективи подальшого розвитку пов'язані з вирішенням внутрішніх протиріч постмодерністських теорій. Основні з них впливають із самої суті постмодернізму – принципу плюральності, що породжує: ерозію цінностей; проблему вибору в умовах постульованої плюральністю рівнозначності; проблему вироблення стійких орієнтирів і моделей ідентифікації в гетерогенному і фрагментарному світі. Також важливою проблемою є збереження гуманістичних цінностей в умовах тотального і стрімкого поширення новітніх технологій і, як результат, технологізації людського життя. Від вирішення цих принципових питань багато в чому

залежить не тільки майбутнє ідей постмодерну, але і збереження стійкої ідентичності людини в інформаційному суспільстві. Зберегти ідентичність складно, якщо на зміну домінуванню цінних ідей приходять тотальність плюрального знецінення. Ідеї і цінності втрачають свій сенс, але їх відтворення триває і стає все більш досконалим. У цьому толерантному і плюралістичному суспільстві зникає межа між поверхнею і глибиною, між верхом і низом, між правим і лівим, між дійсністю і віртуальністю, між дією і симуляцією. Постмодерністська теза про те, що всі культури рівноправні і рівноякісні незалежно від їхньої історичної традиції та економічної успішності може зрештою призвести до терору, тому що наслідком постмодерного плюралізму стає парадоксальна, на перший погляд, ситуація, схарактеризована Нассімом Талебом (*Nassim Nicholas Taleb*) як «диктатура меншості»: непримиренній меншості певного роду досить досягти мізерно малого розміру, скажімо, трьох або чотирьох відсотків від всієї популяції, щоб популяція цілком підкорилася її бажанням, а далі створюється «оптичний обман» – пересічному члену спільноти здається, що вибір як і раніше залежить від уподобань більшості, до якої він належить.

Величезною проблемою є неможливість вибору, що стає, при збільшенні кількості можливих варіантів, практично нерозв'язною, коли стверджується, що будь-яка з зроблених рішень не буде краще за всіх інших. Тут ми стикаємося з зворотною стороною принципу плюралізму, який на ділі виявляється далеко не найефективнішим помічником в реальній життєвій практиці. Якщо суспільство модерну пропонувало людині якесь фіксоване, стандартне «меню» вибору, в якому рамки можливого вибору варіантів соціальної поведінки були чітко прописані, то постмодерна культура розширює цей список, роблячи його практично нескінченним, що значно ускладнює індивідуальний вибір.

Отже, сучасна західна культура переживає кризу ідентичності, що виявляється в «розмиванні» меж суб'єкта і об'єкта, індивідуального і соціального, внутрішнього і зовнішнього. Причинами такого роду явищ можна назвати панування суспільних відносин, побудованих на принципах споживання, і, як наслідок, втраті цінності особистості і насадження новою системою ціннісних установок, характерних для культури споживання.

Можна припустити, що під впливом інформаційних технологій і глобалізації відбуватиметься симулякризація соціокультурного простору, і, зокрема, такого його феномена, як ідентичність. Такий стан справ супроводжує напружена політична ситуація в світі, яка посилює цю кризу. Разом з тим, з альтернативної точки зору, постмодерн – це певний перехідний етап і суб'єкт «востановиться», тому що знайдуться інші шляхи вирішення проблеми ідентичності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті цієї короткої наукової розвідки можемо зробити такі висновки і узагальнення:

Доведено, що, незважаючи на стрімке поширення в глобалізованому світі цифрових технологій, природа суспільних конфліктів лишається незмінною. Суперечності, що споконвіку «підживлюють» конфліктну взаємодію в суспільстві не можуть бути розв'язані шляхом розвитку технологій, адже вони були породжені не відсутністю відповідних технологій, а самою природою взаємодії в людських спільнотах.

Однак становлення цифрової доби створює нові технологічні можливості для дослідження конфліктів. І ці можливості все частіше ставитимуть дослідника перед непростим моральним вибором: Чи етично збирати персональні дані людей з однією метою, а використовувати їх з іншою? Чи етично нехтувати індивідуальними інтересами заради загального блага? Зрештою, чи етично замінити людську особистість цифрою?

Виявлено, що застосування постмодерних підходів в конфліктологічних дослідженнях має як методологічні, так і методичні обмеження. Певною мірою прийнятними, на нашу думку, є постмодерністські уявлення лише при дослідженні внутрішньоособистісних конфліктів, коли ж мова йде про конфліктну взаємодію між окремими індивідами, спільнотами та інститутами, постмодерністська «розмитість» меж стає обставиною, що не дозволяє дослідникові вивчити структуру конфлікту. Так само важкозастосовуваними є постмодерністські підходи при дослідженні конфліктів у взаємодії суспільства і природи та, особливо, конфліктів в природі.

Обґрунтовано, що постмодерністське уявлення про «смерть суб'єкта» створює значні дослідницькі труднощі при вивченні конфліктів, адже унеможлиблює саме дефініювання конфлікту як явища. Існування конфлікту, як атрибуту буття, на скільки нам відомо, не заперечується представниками постмодерністської філософії, і тому має існувати відповідний дослідницький інструментарій для його вивчення. Останнього нам не вдалося інвентаризувати.

З'ясовано, що «криза ідентичності» не має універсального характеру. Її ознаки можуть бути помічені лише в окремих західних суспільствах. Навіть навпаки, на початку ХХІ ст. під впливом низки гетерогенних чинників спостерігається певний «ренесанс» культурної та етнічної ідентичності в Європі, що створює конфліктні ситуації. Прикладами можуть слугувати проблеми самовизначення Каталонії, Фландрії, Шотландії, Паданії, Корсики та ін. Водночас, більша частина країн світу, в тому числі й Україна, не завершила своїх модернізаційних проєктів, наймасштабніший з них – це модернізація Китаю, що триває вже понад століття. Очевидно, що ще досить тривалий час нам не доведеться говорити про «кризу ідентичності» культурних спільнот Близького й Середнього Сходу, Субсахарської Африки, або ж Далекого Сходу. Культурна реальність в цих регіонах світу не дозволяє нам поширювати на них постмодерністські уявлення про «розмивання» меж суб'єкта і об'єкта.

Література:

1. *Вельш В.* Наш постмодерний модерн / Вольфганг Вельш / Переклад із німецької А. Богачова, М. Култаєвої, Л. Ситніченко. – Київ: Альтерпрес, 2004. – 328 с.
2. *Гришина Н.В.* Конфликт / Всемирная энциклопедия. Философия. – М.: АСТ, 2001. – С. 505–506.
3. *Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б.* Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест; пер. з англ. Тарас Цимбал. – К.: Наш формат, 2017. – 352 с.
4. *Пінкер С.* Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу/ Пер. з англ. О. Любенко. – К.: Наш формат, 2019. – 560 с.

5. Соціокультурні та теоретичні засади філософії постмодерну // В.В. Лях, О.М. Йосипенко, Я.В. Любимий, В.С. Пазенок, К.Ю. Райда, Л.А. Ситніченко / Інститут філософії імені Г.С. Сковороди. – К., 2017. – 312 с.
6. Шталтовна Ю.А. Постмодерн як методологічна домінанта лінгвістичних студій / Юлія Анатоліївна Шталтовна // Нова філологія. – 2013. – № 58. – С. 210–214. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2013_58_54
7. *Amichai-Hamburger Y. Reducing intergroup conflict in the digital age* / The handbook of intergroup communication / edited by Robert T. Craig. – New York: Routledge, 2012. – pp. 181–193.
8. *Aylesworth G. Postmodernism* / The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2015 Edition), Edward N. Zalta (ed.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/postmodernism>
9. *Boghossian P., Lindsay J. What comes after postmodernism?* // Educational Philosophy and Theory. – 50(14). – pp. 1346–1347. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1080/00131857.2018.1462520>
10. *Branch J. Territorial Conflict in the Digital Age: Mapping Technologies and Negotiation* // International Studies Quarterly. – Volume 61. – Issue 3, September 2017. – pp. 557–569. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/isq/sqx046>
11. *Erstad O., Sefton-Green J. Identity, Community, and Learning Lives in the Digital Age.* – New York: Cambridge University Press, 2013. – 237 p.
12. How French “Intellectuals” Ruined the West: Postmodernism and Its Impact, Explained // Areo. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://areomagazine.com/2017/03/27/how-french-intellectuals-ruined-the-west-postmodernism-and-its-impact-explained/>

УДК 111.8

Кушніренко І.А.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОНТОЛОГІЯ М. ГАЙДЕГГЕРА: СПРОБА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО

Робота присвячена аналізу причин, теоретичних підвалин та сутності спроби М. Гайдеггера переосмислити уявлення попередників про людину та її онтологічне місце в світі в межах проекту фундаментальної онтології.

Ключові слова: фундаментальна онтологія, метафізика, екзистенція, буття, *Dasein*, сутність, існування

Кушніренко І.А. Фундаментальная онтология М. Хайдеггера как попытка переосмыслить человеческое. Работа посвящена анализу причин, теоретических основ и сущности попытки М. Хайдеггера переосмыслить представление предшественников о человеке и его онтологическом месте в мире в рамках проекта фундаментальной онтологии.

Ключевые слова: фундаментальная онтология, метафизика, экзистенция, бытие, *Dasein*, сущность, существование